se paminklo vietose. Netyrinėtos liko tik palyginti saugios vietos – buvusio ežero šlaitas bei mišku apaugusi teritorija, todėl tolesni archeologiniai tyrimai Karaviškių gyvenvietėje nėra numatomi. Iš kitų tyrinėtų smėlinių gyvenviečių Karaviškių 6-oji išsiskiria virvelinės keramikos gausa. Preliminariais duomenimis, čia galėjo būti sudaužyta apie 40 indų. Aštuonių tyrimų sezonų Karaviškėse rezultatai bus išsamiai paskelbti atskiroje publikacijoje.

KARAVIŠKĖS SITE 6

In 2005 excavations at the Karaviškės site 6 were continued. An area of 190 m^2 was investigated (Fig. 8). The pottery found was attributable to the Late Neolithic Corded Ware culture, as well as to the Forest Neolithic Nemunas and Narva cultures. Majority of the 3761 flint artefacts dated to the Early Mesolithic and some to the Late Neolithic (Fig. 9). Further excavations at the Karaviškės site are not planned. The Stone Age settlement is unique due to abundant Corded Ware culture pottery materials (about 40 pots were found) (Fig. 10); and respectively the results of eight excavations seasons should be published in a separate comprehensive study in the nearest future.

SUDOTOS ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS

Egidijus ŠATAVIČIUS

2005 m. tęsti Sudotos archeologinio paminklų komplekso (Švenčionių r., Švenčionėlių sen.) tyrimai, pradėti dar 1994 m. (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 30–34; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 45–50; *ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 72–76; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 21–22; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 38–39; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 18–19; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 25–27; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 25–29). Kompleksą sudaro Sudotos akmens amžiaus gyvenvietė II (IP–2421/A), Sudotos senovės gyvenvietė–kaimavietė (AV–2301) ir Sudotos pilkapynas IV (IP–3004/A).

Tyrimai vykdyti komplekso ŠR–R dalyje, geležinkelio sankasos V pusėje, ties Žeimenos ardomu skardžiu (XXb, XXI ir XXII plotai – apie 250 m^2), taip pat geležinkelio sankasos R pusėje, ties pilkapio 8 liekanomis, kuris gerokai suardytas statant geležinkelį, mineralizuojant priešgaisrines linijas, tiesiant elektros liniją ir kelią bei klojant kabelius (70 m^2). Taigi iš viso 2005 m. buvo ištirtas apie 320 m^2 dydžio plotas. Dalį tyrimų finansavo KVAD pagal „Apsaugos tikslais tiriamų archeologinių vietų programą“.

Šio įvairialaikių archeologinių paminklų komplekso stratigrafija itin sudėtinga: kultūriniai horizontai slūgso vienas virš kito, jie labai paveikti gamtinių bei antropogeninių veiksnių sukeltos erozijos ir panašiai. Komplekso R dalyje tirtuose plotuose susidurta su geležinkelio statybos laikų padariniais.

XXb plote kultūrinių sluoksnių neaptikta. Sprendžiant pagal grunto litologiją ir tekstūrą, yra nukastas ar kitais būdais pašalintas mažiausiai 50–100 cm storio viršutinis grunto horizontas. Atrodo, tai padaryta XIX a. viduryje tiesiant geležinkelio liniją. Visi kultūriniai horizontai yra nukasti iki įžemio. Tad jokių objektų, sietinų su akmens amžiaus gyvenvietės ir kaimavietės kultūriniais sluoksniais, šioje

perkasoje neaptikta. Tačiau jos P pusėje atsidengė lenktas seklus įdubimas, sietinas su kadaise čia buvusio pilkapio grioviu–duobėmis. Kadangi mažiausiai 0,5 m storio viršutinio žemės horizonto kartu su pilkapio sampilu yra nukasta, tai išliko tik pati žemiausia pilkapį juosusio griovio–duobių lanko dalis. Ji buvo apie 4 m ilgio ir iki 2 m pločio, užpildyta tamsiai pilku ir beveik neanglingu smėliu. Griovio–duobės išlikęs gylis – iki 50 cm, o jos giliausia vieta atsekta ties perkasos PR kampu. Šalia (vidinėje pusėje) bei pačiame griovyje rasta ir vidutinio dydžio riedulių – pilkapio vainiko liekanos. Duobės užpildyme aptikta daug titnago radinių ir lipdytinės keramikos.

Plonuose viršutiniuose sluoksniuose (tamsiai pilkame povelėnyje ir įžemio viršuje) terasta tik keliasdešimt atsitiktinių titnaginių radinių.

XXI plote atidengti sluoksniai netiesiogiai siejami su keliais laikotarpiais. Tyrimų metu nustatyta, kad šioje perkasoje visi virš įžemio aptikti sluoksniai yra perklostyti tiesiant geležinkelį. Akmens amžiaus gyvenvietės radiniai aptikti visuose viršutiniuose sluoksniuose. 30–150 cm storio gelsvo–pilkšvo smėlio horizontas interpretuotinas kaip iškastoje duobėje eolinių procesų ir paviršinio vandens perklostytas sukasto smėlio kalnas, į kurio sudėtį, matyt, įėjo ir dalis gyvenvietės kultūrinio sluoksnio. Jį sudarė smulkiagrūdis–vidutingrūdis smėlis su gausiomis molingomis dalelėmis. Šio sluoksnio apačioje aptikti keli rieduliukai.

Po šiuo horizontu aptiktas iki 30 cm storio pilkos–rusvai gelsvos spalvos smėlio sluoksnis irgi yra antrinės kilmės, t. y. perklostytas. Jo kilmė sietina su perklostytais akmens amžiaus kultūrinio sluoksnio viršutinės dalies ir pilkapių sampilų horizontais. Jokių objektų šioje perkasoje nerasta. Perkasos Š galas labai nukentėjo nuo vandens graužikų iškastų urvų.

XXII plote išlikusių kultūrinių sluoksnių nerasta. Sprendžiant pagal grunto litologiją ir tekstūrą, perkasoje yra nukastas ar kitais būdais pašalintas mažiausiai apie 50–100 cm storio viršutinis grunto horizontas. Šie sluoksniai iš dalies gali būti ir nupustyti. Atrodo, tai padaryta XIX a. viduryje tiesiant greta esantį geležinkelį. Perkasos R dalyje, ties P ir Š sienelėmis aptiktos dviejų pilkapių griovių–duobių liekanos – jų apatinės dalys.

Pilkapis 4. Nukasus tamsiai pilko povelėninio ir pilkšvo eolinio smėlio sluoksnius atsidengė stambi aiškių kontūrų dėmė, užpildyta pilku ir melsvu su angliukais smėliu. Ji buvo netaisyklingo išgaubto puslankio formos, apie 220x170 cm dydžio. Objektą sudarė kelios atskiros tamsesnės dėmės. Vertikaliame pjūvyje dėmė buvo iki 60 cm gylio, dubens formos. Šalia bei pačiame griovyje rasta keletas vidutinio dydžio rieduliukų – pilkapio vainiko liekanų. Dėmėje ir šalia jos aptikta daug titnago ir keramikos radinių, perklostytų iš kadaise aukščiau slūgsojusio akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinio horizonto.

Pilkapis 5. Nukasus tamsiai pilko povelėninio ir pilkšvo eolinio smėlio sluoksnius atsidengė netaisyklingos pusovalio formos 285x210 cm dydžio dėmė. Vertikaliame pjūvyje ji buvo dubens formos, apie 60–70 cm gylio. Apie 50–60 cm gylyje dėmė sumažėjo ir suskilo į kelias smulkesnes dėmes. Šalia (išorinėje pusėje) bei pačiame griovyje rasta keletas vidutinio dydžio rieduliukų – pilkapio vainiko liekanų. Dėmėje ir šalia jos aptikta daug titnago ir keramikos radinių, perklostytų iš kadaise aukščiau slūgsojusio akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinio horizonto. Gali būti, kad ši stambi dėmė priklauso 2 atskirų pilkapių grioviams–duobėms.

Įžemio viršutinėje dalyje aptikta keletas smulkių, dažnai nuo karščio sutrūkinėjusių ar perdegusių riedulių fragmentų. Didžioji jų dalis naudota ūkyje. Dauguma jų aptikta perkasos centrinėje ir R dalyse.

Kitapus geležinkelio sankasos tirtuose plotuose (1 ir 2) visi kultūriniai horizontai yra nukasti iki įžemio. Tad jokių objektų, sietinų su gyvenviečių kultūriniais sluoksniais, juose neaptikta. Tačiau ploto 1 R dalyje, ties jo centru, atsidengė keletas seklių dėmių, sietinų su kadaise čia buvusiu *pilkapiu 8*. Viena jų buvo apie 2,5 m ilgio ir iki 1 m pločio, užpildyta tamsiai pilku ir beveik neanglingu smėliu. Šalia rasta ir keletas vidutinio dydžio rieduliukų – pilkapio akmenų vainiko liekanų. Apie pilkapio dydį ir jo datavimą kol kas spęsti neįmanoma. Spėjama, kad didžioji dalis pilkapio turėtų būti į R nuo tyrinėto ploto.

Abiejų perkasų paviršiniai sluoksniai buvo labai užteršti įvairiomis su geležinkeliu siejamomis metalinėmis šiukšlėmis. Plonuose viršutiniuose sluoksniuose (tamsiai pilkame povelėnyje ir įžemio viršuje) terasti tik keli atsitiktiniai titnago radiniai ir smulkūs perdegę žmogaus kauliukai iš suardytų degintinių kapų.

Iš viso archeologinių tyrimų metu surasti 284 titnaginiai radiniai. Apie 25,35% visų titnaginių radinių yra pabuvoję ugnyje. Titnaginiai radiniai yra pagaminti iš gana geros kokybės pilkos spalvos atvežtinio titnago. Keliolika procentų radinių buvo pagaminta ir iš raudono titnago. Beveik visi titnaginiai radiniai be patinos. Titnaginis inventorius dėl žaliavos trūkumo yra itin smulkus. Daugelis dirbinių tėra tik iki 1–2 cm^2 dydžio. Be to, žaliavos stygius nulėmė ir dirbinių formas: daugelis jų netipiški, naudoti kitokie gamybos būdai, sunkiai indentifikuojami.

Didžiąją titnaginio inventoriaus dalį sudarė įvairaus dydžio nuoskalos ir atplaišos (apie 65,14%), o skelčių bei jų dalių tebuvo apie 20,77%. Skaldytiniai labai sunaudoti, telikusios tik kelių centimetrų dydžio šerdys, kurių surasta 6 (apie 2,11%). Absoliuti dauguma titnaginių radinių aptikta XXb ir XXII plotuose, jie slūgsojo pilkapių 4–5 griovių–duobių užpildyme, o kartais čia perklostytame akmens amžiaus gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje – gelsvai rusvo smėlio bei melsvos spalvos degusios ar pilkai melsvos spalvos iškastinės velėnos sluoksniuose. Tik keli procentai visų titnaginių radinių slūgsojo aukščiau buvusiuose litologiniuose horizontuose. Jokių ženklesnių titnago radinių sankaupų šį sezoną tyrinėtuose plotuose neaptikta.

Gyvenvietėje aptikti tiek dvigaliai (prizminiai), tiek ir vienagaliai (kūginiai, su rankenėle) skaldytiniai. Identifikuoti 33 dirbiniai: ginklų kategorijai priskiriamas įkotinis antgalis, lancetai ir mikrolitiniai ašmenėliai, o darbo įrankiams – gremžtukai, rėžtukai, dirbiniai su skersai retušuotu galu, specialios paskirties dirbiniai, dirbinių fragmentai ir kt. Antrinio apdirbimo atliekoms skirtini mikrorėžtukai ir mikrolitinių ašmenėlių gamybos atliekos (distaliniai–proksimaliniai skelčių galai).

Apibendrinant šių metų bei ankstesnių tyrimų sezonų medžiagą būtų galima pasakyti, jog akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis horizontas nėra chronologiškai „švarus". Jame išsiskiria mažiausiai 4 apgyvendinimo etapai: a) vėlyvasis paleolitas (vėlyvojo Driaso periodas – IX tūkst. pr. Kr.); b) vidurinis mezolitas (Borealio periodas – VII tūkst. pr. Kr.); c) vėlyvasis mezolitas – ankstyvasis neolitas (Atlančio periodo pirma pusė – VI–V tūkst. pr. Kr.); d) vėlyvasis neolitas – bronzos amžiaus pradžia (III–II tūkst. pr. Kr. riba).

Tyrimų metu XXb ir XXII plotuose ap-

tikta ir 11 kitokios akmens rūšies radinių. Tai nedidelės nuoskalos ir apzulintų rieduliukų perdegę fragmentai, aptikti pilkapių 4 ir 5 griovių–duobių užpildyme. Taip pat aptikta ir po 1 muštuką, šlifavimo plokštės fragmentą bei apšlifuotą riedulį. Tikriausiai jie priskirtini vėlyvojo mezolito – ankstyvojo neolito ar neolito pabaigos – bronzos amžiaus pradžios Narvos kultūros radinių kompleksui.

Surastas 41 keramikos fragmentas – indų šukės. Absoliuti jų dauguma yra smulkios, iki 1–2 cm^2 dydžio. Apie 78,05% visų fragmentų – tai keramika su mineralinėmis priemaišomis molio masėje (smulkiai ir rupiai grūstas granitas). Tarp jų išsiskiria keletas grupių. Pirmajai grupei priskirtina 15 lipdytinės keramikos fragmentų, surastų pilkapio 4 griovio–duobės užpildyme ir jos aplinkumoje. Šios šukės rusvos spalvos, su lygiais išoriniu ir vidiniu paviršiais. Jos preliminariai datuojamos pilkapių laikotarpiu (IV–VI a.).

Kitai grupei skirtina 15 nedidelių fragmentų su lygiu išoriniu ir vidiniu paviršiumi, kurių tikslesnis priskyrimas vienam ar kitam laikotarpiui šiuo metu yra neįmanomas. Taip pat surastos ir 2 nedidelės šukės su žiestu–apžiestu paviršiumi. Indų sienelių storis svyruoja tarp 6–9 mm. Šukės yra rusvai gelsvos ir tamsiai pilkos spalvos. Šios indų šukės tipologiškai skirtinos sienelių fragmentams. Ši keramika datuojama XVIII–XIX a. viduriu ir priskiriama vėlyvajai kaimavietei.

XXII ploto pilkapio 5 griovio–duobės užpildyme aptiktos ir 9 smulkios lipdytinės šukelės, kurių molio masė liesinta smulkiomis augalinėmis priemaišomis. Jų išorinis paviršius lygus, dažnai su padrikomis brūkšniavimo žymėmis. Šukės yra rusvos spalvos. Ši keramika datuojama ankstyvuoju neolitu ir priskiriama Narvos kultūrai.

Tyrimų metu XXb plote, melsvos perdegusios velėnos sluoksnio apačioje surasta viena stipriai sukorodavusi kaltinė vinis. Šis dirbinys skirtinas kaimavietei ir datuotinas XVIII–XIX a. viduriu ar kiek vėlesniu laikotarpiu. Dar vienas neaiškus ir itin stipriai korozijos paveiktas beformis geležies gabaliukas rastas tyrinėjant geležinkelio R pusėje esančio pilkapio 8 liekanas.

SUDOTA ARCHAEOLOGICAL COMPLEX

The Sudota archaeological complex consists of a Stone Age settlement, a barrow cemetery and a village site. In 2005 an area of about 320 m^2 was investigated.

During the investigation cultural layers of three different archaeological objects were discovered: an up to 40 cm thick layer of a brownish–yellow sand represented the Stone Age settlement cultural layer; a 10 to 30 cm thick layer of a grey and bluish charred turf fill layer representing the basement of an eroded barrow and/or the cultural layer of an ancient village of the Late Middle Ages and remains of 3 barrows.

284 flint, 11 stone, 41 pottery and 2 iron artefacts were found. Besides that, about 20 tiny charred bones were collected; most of them must have originated from the burials of the eroded barrows and dated to the 4th – 5th century. The flint and other stone artefacts dated from the Late Palaeolithic to the early Bronze Age and were attributable to the Swiderian, Kunda and Narva cultures, whereas the hand–made pottery dated to the Neolithic Period and the Middle Iron Age. The wheel–made pottery was attributable to the village of the 18th – mid 19th century.